

*Op pagina 341 e.v. bespreekt Frits van Oostrom het verhaal van de Borchgravinne van Vergi.
Enkele fragmenten uit deze compacte hoofse novelle volgen hieronder, om te beginnen de
proloog, die de nadruk legt op het voor de buitenwereld 'helen' (verbergen, geheim houden)
van liefde, en het begin van het verhaal.*

5 Gherechte minnare, waer ghi sijt,
Sijt op u hoede in alder tijt
Ende heelt dat u te helene steet.
Maect van uwen lieve niet u leet!
Het soude u namaels deren sere
Ende het ware groet onnere.
Hout u wort bi u allene
Ende sijt in u herte rene,
10 Ende en laet u herte niet verstaen.
Ende het ware sere mesdaen
Ochte ghi gheswighen niet en cont
Ende ghehouden uwen mont.
Hoe saelt een ander dan ghehelen,
Hoe nauwe ghijt hem wilt bevelen?
15 Maer hoedt altoes u waerde
Jeghen ghebaerde ende onghebaerde,
Want men vint vele lieden
Die hem altoes ghereet bieden
Te dienste hem allen diese kinnen,
20 Om datse van hem willen winnen
Haer heimelecheit ende weten al,
Ende segghen dat nemmermeer en sal
Mensche van haren monde weten.
Des si saen hebben vergheten,
25 Want sijt haestelijc ute bringhen.
Huedt u altoes van dien dinghen,
Die heimelike minne dracht
In u herte, die u wel behaecht.
Heeltse vrienden ende vianden,
30 Sone wordi niet te scanden.
Want alst iement vremders weet,
Soe es hire met soe ghemeet
Dat hijt vertelt te seven staden.
Dus blivet die minne verraden
35 Ende moet met rouwen scheeden,
Ende maect ghevriende in veeden,
Daer dic ave comt mesval,
Als ic u vertellen sal
40 Dat in Borgoenien gheschiede
- Daer toe saghent vele liede -
Vander borchgravinnen van Vergi,
Die sere minde enen ridder vri,
Die alte vrome was, ende coene
Ende hovesch in al sinen doene

45 Tallen spele in sinen tiden
Ende overdadech in dat striden,
Soe dat die hertoghe der bi
Sere vercoes den riddere vri
Ende nam desen here met heme,
50 Soe datten minde, als ic verneme,
De borchgravinne alte sere,
Die ic noemde heden ere:
Van Vergi was haer name.
Die vrouwe was scoene ende bequame
Ende gheloofde in allen sinne
Den ridder vriendelijc haer minne
Van al dien dat si vermochte
Verpleghen ende hi an haer sochte.
Maer soe heimelijc si minden
60 Datse gheen mensche en kinden,
Ja dien sijt verstaen lieten,
Want si ontsaghen dat mesnieten.
Ende hadden vercoren om dat
Ene scoene heimelike stat
65 In enen boegaert, daer hi plach
Dic te gane inden dach,
Also ofte si hem vermeien gingen.
Niemen en wiste van dien dinghen
Dan si onder hem tween beiden,
70 Soe sere hoedense hem van scalcheiden.
De boegaert dien ic vermane,
Daer die ridder in plach te gane,
Stont ane die camer der borchgravinnen.
Ende al die ridder quam daer binnen,
75 Soe sach sine wel altoes,
Want sine minde sonder loes.
Ende hi hare alsoe weder;
Ic wane ghi noit no seder
Enne saeght selc ghelieve twee.
80 God die moet hem gheven wee,
Die selke minne sceeden doet!
De vrouwe die ridder goet
Sere met goeder herten minde
Boven allen man diese kinde.
85 Wanneer si vore haer veinster lach,
Waest avont ofte inden dach,
Ende si dan inden boegaert
Des ridders gheware waert,
Ende si was in hare camere allene,
90 Ontede si een doerken clene
Daer si allene ginc voer staen,
Ende dede een hondeken ute gaen,
Dat heimelijc ende clene was,
Spelen in dat scoene gras.

95 Dat hondeken den ridder minde,
 Want herde wel hetten kinde!
 Ende als den ridder sach thondekijn,
 Sach hi wel dat die vrouwe sijn
 Allene in die camer ware.
 100 Dan soe ginc hi vort te hare
 Ende in die camere soe bleef hi
 Alden nacht der vrouwen bi,
 Ende leefden met groten spele
 Des si hadden herde vele.
 105 Want ic houde wel over dat,
 Dat beter feeste es tselker stat
 Die men selden hebben mach,
 Dan die men hevet alden dach.

Nadat de minnaar van de burgravin zijn heer, de hertog, op de hoogte heeft gebracht van zijn geheime verhouding met de burgravin, neemt hij hem mee naar de kasteeltuin.

485 Savons quamen si, gheloves mi,
 Ter stat daer si hadden gheseit
 Ende gingen en wech ghereit
 Ten boegaerde onder hem beiden
 Met wel groten blijtheiden.
 490 Doen siere beiden binnen waren,
 Quam thondekijn sonder sparen,
 Alsoe alster te comen plach.
 Alse dat die hertoghe sach,
 Soe es hi en wech ghegaen
 Ende liet den ridder allene staen,
 495 Om dat hi niet en woude
 Dat sijn nichte weten soude.
 Dat hondekijn quam ten here
 Ende toefdene herde sere.
 Daer na quam die borchgravinne,
 500 Diene ontfinc met bliden sinne.
 Daer was ghehelst ende ghecust,
 Des hem beiden wel lust
 Ende menech vriendelijc waert
 Sprac deen ten anderen waert.
 505 Die hertoghe sach al toe
 Hoet daer mede was, ende hoe
 Si mallic anderen sere custen,
 Dies hem beiden wale luste.
 Die ridder seide: 'Mijn vriendinne
 510 Sidi boven alle die ic kinne.
 Ghi sijt mijn troest ende joeie,
 Ghi soe huedt mi van vernoemie.'
 'Wel lieve lief', seide die vrouwe,
 'Ghi sijt mijn feeste sonder rouwe
 515 Want ic weet al sonder waen:

Als ic u hebbe in minen aerm bevaen,
Ghesont benic dan ende blide.
Sone mochtic dan tien tide
Niet ghecrighen op ertrike
520 Bliscap al die ghelike.’
Die hertoghe, diere mercte naer,
Hevet verstaen wel voer waer
Dat was sijn nichte ende niement el
Die den ridder ontfinc soe wel.
525 Dies liet hi neder vallen stille
Al gader sinen quaden wille
Ende hielt dat vore waerhede,
Dat hem sijn wijf loghene sede
Ende valscheit dede verstaen.
530 Sijn meswanen liet hi gaen.
Entie twee vriendelijc ghelieve
Gingen liggen te haren grieve
Op een bedde vriendelike
Ende loken die dore liselike
535 Daer die ridder in quam.
Ic weet wel, dat elc anderen nam
Vriendelijc in die aerne sijn,
Want in hem beeden was minne fijn.
Haer feeste en dochte niet vertoghen,
540 Dien nacht waren si in hoghen
Ende en sliepen nemmer twint.
Ic weet wel dat eer gheïnt
Den nacht was, eert hem was lief.
Anderen daden si gherief,
545 Si wouden wel dat een jaer
Den nacht hadde moghen dueren daer.
Dat mach elc merken wel:
Si hadden joeie ende spel
Tote den nacht leden was
550 Entie dach comen was.
Doen moesten die ghelieve scheeden,
Die dien nacht onder hem beeden
Hadden ghehadt vrouden vele,
Met helsen, met cussen ende met spele,
555 Met hooschen woorden onder hem beiden
Diese vriendelijc tsamen seiden.
Ten sceedene lietense meneghen traen
Ende menech suchten ute gaen.
Dus es de ridder wech ghegaen
560 Entie vrouwe die loec saen
Een lettelkijn die dore naer,
Maer si bleef staende daer
Na hem siende tote dien
Dat sine nemmeer en mochte sien.

De valse hertogin ontfutselt haar man het geheim (zie Wereld in Woorden pag. 341) en laat de burggravin in het openbaar merken dat zij van de verhouding op de hoogte is. De burggravin is wanhopig en sterft aan een hartaanval.

Maer die scoene borchgravinne
Wert bedrueft in haren sinne.
Si wert alte male ontdaen
Ende ginc in ene waerderebbe saen
860 Daer in lach ene sieke joncfrouwe.
Op een bedde viel die vrouwe,
Droevende ende clagende sere,
Ende seide: 'Ay God, lieve Here!
Ontferme u mijns doer uwe godheit.
865 Wat eest, dat mijn vrouwe seit
Die vermaende vanden honde mijn?
Here God, wanen mach haer comen sijn?
Van niemant dan dat hijt heeft,
Dien ic minne vore al dat leeft,
870 Hare gheseit ende verraden mi.
Nochtan en dedijs niet, en si
Dat hise mint vele meer
Dan mi, dat mi therte seer
Doet. Nu hebbic wel bekint
875 Dat hi mi niet en mint,
Also hi mijns gheloefte af gaet!
Ay suete God! Want mi soe staet
Dat icken minne vore al die leven.
Ende hoe mach hi mi begheven
880 Ende een ander vore mi geet?
Dat soe meeret mi mijn leet,
Hi es die gone die oit was
Mijn deduut ende mijn solas.
Ay, lieve vrient, hoe es dit comen
885 Dat ghi mi al sijt ghenomen
Ende die valscheit ghedaen mi?
Te waren, lief, ic waende dat ghi
Mi ghetrouwer gheweest hadt vele,
Beide in ernste ende in spele,
890 Dan Triestram Isauden was.
Want God kint die waerheit das,
Dat ic u minde vele mere
Dan Isaude Triestram dede eere.
Ja, seerdere mindic u mede
895 Dan ic mijns selfs lichame dede
Ende ghi hebdt mi nu verraden.
Dat sal mi mijn leven scaden.
Waerlijc, ghi daet sonde
Want ic sal op dese stonde
900 Becoren hier die bitter doot.
Ay, lieve lief, twi makedi bloet

Onsen raet, dat wondert mi.
Ic betroudu meer dan ghi
Mi hier trouwen hebdt ghetoent.
905 Ic ben verraden ende ghehoent,
Want waer God comen sekerlike
Selve ute hemelrike
Ende hadde mi ghelooft Sijn vroude
Ende ic u daer mede soude
910 Verliesen, ic hadt weder seit.
Ghi waert mijn joie ende mijn blijdtheit.
Soe groten rouwe hevet therte mijn,
Om dat ic van u waende sijn
Ghemint herde ghetrouwelike,
915 Dat ghi mi dic valschelike
Daet verstaen met menegen worde,
Die ic u selven spreken hoerde.
Ay, lieve vrient, in waende niet
Dat ghi mi soudt laten iet
920 En vertellen onse minne,
Si hertoghinne ofte coninghinne.
Waer di, lief, vore mi doot bleven,
Ene ure en haddic niet willen leven,
Dat wet, suete lief, voer waer!
925 Ic hadde liever te sterven daer
Ende sijn gheleit neven u side.
Sone maghic nemmermeer soe blide
Sijn, als ic daer af soude wesen.
Ay, minne, eest recht van desen
930 Dat ment vertelt ende oppenbaert
Ons begherte ende onse vaert,
Ghelijc dat nu es ghedaen...
Hets waer, hi woude mi af gaen!
Want ic seidem al oppenbare:
935 Alsoe ons minne worde mare
Dat ict emmer besterven soude.
Nu es ghedaen mine vroude!
Sent ic scheiden moet van heme,
Soe biddic Gode dat Hi neme
940 Hastelike mijn leven,
Ende Sijn ghenade mi wil gheven.
Ende bidde Gode ontfermelike
Dat Hijt den gonen ewelike
Vergheve, die mi heeft verraden,
945 Ende sta hem ewelijc in staden,
Ende gheve hem ere ende prijs,
Ende vergheve hem in alder wijs
Mijn doot, al heeft hi mi onwaert.
Mijn herte altoes siere eren gaert.
950 Ende al heeft hi dit gheseit,
Van hem comt mi selc soetecheit

1070 Hi toech uten ridder tsweert,
 Sere verbolghen ende ontdaen,
 Ende es indie camere ghegaen
 Daer dans was ende feeste groet.
 Tsweert droech hi al bloet
 Ende es in die dans comen,
 1075 Daer hi sijn wijf hevet vernomen
 Ende sloech haer tsweert op thoot boven
 Dat haer die hersene cloven,
 Ghelijc hi haer gheloofde wale,
 Doen hijt haer seide te male.
 1080 Die vrouwe viel neder doot.
 Daer wert droefheit herde groet
 Van hem allen te waren
 Die daer ter feesten comen waren.
 Die hertoghe seide saen
 1085 Vore hem allen diet wouden verstaen,
 Alle de sake van worde te worde,
 Daert menech mensche toe hoerde
 Diet alte rouwelijk claghen.
 Als si die ghelieve saghen
 1090 Alsoe beide ligghen doot,
 Was daer rouwe herde groet.
 Dat hof sciet met rouwen daer.
 Die hertoghe dede daer naer
 Die like graven sonder letten mee.
 1095 Onder enen saerc leide hi die twee
 Die soe ghelieve waren.
 Dandere leidi oppenbaren
 Eerlijk teere ander stat.
 Entie hertoghe om dat
 1100 Hadde den rouwe soe groet
 Datse om sinen wille doot
 Waren, heefti tcruce ontfaen
 Ende voer over zee saen
 Daer hi te hant wert tempelier,
 1105 Ende liet al sijn heerscap hier.
 Daer leidde hi een heilich leven
 Ende hevet dese werelt begheven.

Wie dat draghet der minnen doegen,
 1110 Trecke dit exempel vore oghen
 Ende hele die minne alte male
 Jeghen die liede, soe doedi wale,
 Sonder jeghen sine vriendinne.
 Soe blivet verholen sine minne,
 Want der verraders es soe vele
 1115 Die gherne benemen der minnen spele.
 Dies moetse God vermalendien
 Ende al gader hare paertien.

Segt alle amen, hets wel ghedaen.

Bron: Ria Jansen-Sieben (ed.), *De burggravin van Vergi. Een middeleeuwse novelle*.
Amsterdam 1997.